

12.HAFTA

AIT181 ve AIT281

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ I

KBUZEM

Karabük Üniversitesi

Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi

12. Haftanın Konuları (İçerik)

Batı Cephesi

Batı Cephesi 15 Mayıs 1919'da Yunan askerlerinin İzmir'e çıkmaları ile kurulmuştur. Yunanlıların İzmir'e çıktıktan sonra işgal hattını, İtilaf Devletleri'nin desteğinde Bursa- Uşak hattına kadar genişletmesiyle, bölgedeki Milli kuvvetler hızla örgütlenerek mücadeleye başlamışlardır.

27 Mayıs 1919'da Aydın'ın, 29 Mayıs 1919'da Ayvalık'ın ve 1 Haziran 1919'da Ödemiş'in işgalleri, Batı Anadolu'da düşmana başkaldırı ruhunun uyanması; Kuva-yi Milliye fikrinin daha güçlü bir şekilde gelişmesine ve yayılmasına sebep olmuştur.

Yunanlılara karşı ilk direnme hareketi 16 Mayıs 1919'da Urla'da oldu. İzmir'in işgali ile Urla'daki Rumlar Türk köylere saldırıp, köylülere zulüm yapıp, öldürmeye başlayınca, burada bulunan 173. Türk Alayı harekete geçip sivil halkı da örgütleyip yanına alarak, Rumlara karşı sivil halkı korumaya çalıştı. Fakat Yunan savaş gemilerinden çıkan Yunan askerleri bu savunma hareketini kanlı bir şekilde bastırdılar. Yunanlıların 28 Mayıs 1919'da Ayvalık'a asker çıkarmaları üzerine, burada bulunan 172. Alay Komutanı Ali Bey(Ali Çetinkaya) sivil halkı örgütleyerek düşman işgaline karşı önlemler aldı. Bu Türk silahlı kuvvetleri tarafından Yunanlılara karşı girişilen en önemli direnme hareketi idi. Bu hareketler mütarekenin bozulması idi. Ancak Türk Milleti vatanı, namusu ve şerefini korumak için mütarekeyi tanımayacağını bu karşı koyma hareketleriyle göstermeye başlamıştı. Bundan sonra kuvvetlenen direnme hareketleri düşmana, Türk vatanının kolayca işgal edilemeyeceğini gösterdi. Bu direnişi gerçekleştiren Kuva-yi Milliye Türk asker ve subayları ile birlikte sivil halkın elbirliği ile teşkilatlandırılmaları Türk vatanperverliğinden başka bir şey değildi. Yunan işgaline karşı Batı Anadolu halkı hızla örgütlenerek cepheleştirdi. Bu cepheleştirmenin en önemlileri; Ayvalık Cephesi, Bergama ve Soma Cephesi, Akhisar Cephesi, Salihli Cephesi ile Aydın ve Nazilli Cepheleleridir.

Asıl olarak Yunan işgaline karşı Batı Anadolu'da verilen savaşları kapsayan Batı Cephesi ya da Garp cephesi TBMM tarafından 18 Haziran 1920'de Ali Fuat Paşa komutanlığında kurulmuş, ancak 22 Haziran'da başlayan Yunan saldırısına karşı etkili bir direniş gösterememiştir. Mart ayında kararlaştırılmış olan üç cephede İzmir Kuzey, İzmir Güney ve İzmir Doğu'da etkili bir savunma verilemiyordu. 22 Haziran'da Akhisar, 25 Haziran'da Alaşehir Yunanlıların eline geçti. Bu tarihten

sonradır ki Batı Cephesi Komutanlığı'na getirilen Ali Fuat Paşa 27 Haziran'da Uşak'a gelerek idareyi ele aldı. Ancak Yunan saldırısı etkili bir biçimde devam ediyordu. 30 Haziran'da Balıkesir, 9 Temmuz'da Bursa düştü. Yunanlıların Menderes boyundaki ilerlemeleri sonucu 3 Temmuz'da Nazilli, 29 Ağustos'ta Uşak Yunanlıların işgaline uğradı.

Yunanlılar 20 Temmuz 1920'de Trakya'daki Türk birliklerine karşı da saldırıya geçtiler. Yunan birlikleri Edirne ve Trakya'yı savunmaya çalışan I. Kolordu'yu her yönden kuşatmışlardı. 20 Temmuz'da Tekirdağ, 25 Temmuz'da Edirne Yunanlılar tarafından işgal edildi. Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Paşa 27 Temmuz'da Trakya'daki Havsa yakınlarında esir düştü. Yunanlılara teslim olmak istemeyen bir kısım Türk birlikleri Bulgaristan'a geçti. Bu birlikler yöredeki Yunan kuvvetlerine baskınlar düzenleyerek, önemli sayıda Yunan askerini burada tutmayı başardılar.

TBMM'nin açılışından hemen sonraya rastlayan Yunan saldırısının başarısı ve özellikle Bursa'nın kaybı Türkler arasında büyük üzüntü yarattı. O vakte kadar önemli hizmetler gören yöredeki Milli Kuvvetler Komutanı Miralay Bekir Sami Bey, emekliye sevk edildi. Bursa'nın kaybı dolayısıyla meclis kürsüsüne siyah bir örtü serildi ki bu örtü ancak iki yıl sonra Bursa geri alınınca kaldırılacaktır.

Yunan kuvvetleri 10 Ağustos 1920'de Sevr Antlaşması'nın imzalanmasını sağladıktan sonra güz aylarında İzmit- Sapanca- Yenişehir- İnegöl- Gediz- Uşak ve Sarayköy hattına ulaşmışlardı. Yunanlıların bu hatta tutunmalarına engel olup onları geri atmak için Ali Fuat Paşa Gediz istikametinde saldırıya geçtiler. Çetelerle ordu birliklerinin yan yana giriştikleri bu hareket başarıya ulaşamadı. Kuva-yi Milliye'nin yani çeteler döneminin bitiğinin anlaşıldığı bu saldırıdan sonradır ki, cephede yeni düzenlemelere gidilecektir.

Ali Fuat Paşa, Yunanistan'ın genel taarruzu ve Çerkez Ethem Bey'in faaliyetleri karşısında başarısız bulunmuş ve Batı Cephesi komutanlığından alınmıştır. TBMM Hükümeti, 9 Kasım 1920'de Batı Cephesi'nin iki kısma ayrılmasına karar vermiştir. Bu karara göre Kuzey Cephesi İzmit , Ertuğrul, Eskişehir, Kütahya Sancaklarını kapsayacak ve Genelkurmay Başkanı Albay İsmet Bey (İnönü) komutasında olacaktır. Güney Cephesi ise Afyonkarahisar, Isparta, Burdur,Denizli, Aydın, Menteşe, Antalya, Konya, Silifke, Niğde ve Adana merkez sancağını kapsayacak ve içişleri Bakanı Albay Refet Bey (Bele) komutasında kurulacaktır. Yeni kulan düzenli ordunun Batı Cephesi Komutanlığı'nda bulunan kuvvetler, 1.728 subay ve 27.571 er idi.

Batı Cephesi'nde gerçekleşen savaşın üç aşamadan geçtiğini söyleyebiliriz.

1. Aşama: Oyalama Evresi (Kuva-yi Milliye Evresi): 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'in işgali ile başlayan bu dönem, I. İnönü Savaşı'na kadar devam eder. Düşmanı yıpratmaya, yavaşlatmaya ve düzenli ordunun kurulması için zaman kazanılmaya çalışılan dönemdir.

2. Aşama: Savunma Evresi: I. İnönü Savaşı ile başlar ve Sakarya Zaferi'ne kadar devam eder.

3. Aşama: Karşı Saldırı/ Taarruz Evresi: Sakarya Savaşı'nın kazanılması ile başlar ve tüm ülkenin kurtuluşunu sembolize eden İzmir'in kurtarılması ile sona erer.

1. İnönü Savaşı (6-10 Ocak 1921)

Yunanlıların amaçları şunlardır:

1. Sevr'i TBMM'ne kabul ettirmek,
2. Kütahya ve Eskişehir'i ele geçirerek Ankara'ya ulaşarak milli mücadeleye son vermek,
3. Müttefiklerine gerçek gücünü göstererek daha fazla yardım almak,
4. Çerkez Ethem ayaklanmasından faydalanmak.

Kuva-yı Milliye komutanlarından Çerkez Ethem'in düzenli orduya karşı çıkıp başkaldırmasından faydalanmak isteyen Yunanlılar 6 Ocak 1921 tarihinde Bursa'dan Eskişehir yönüne, Uşak'tan da Afyon yönünde ileri harekate başladılar. Yunanlılar Bursa'dan Eskişehir yönünde saldırıya geçtiklerinde, asker sayısı, savaş teknolojisi, araç ve gereçleri, donanım ve ulaştırma açısından belirgin bir şekilde üstün durumdaydılar. Yunan ileri harekatı iki koldan devam etti. Türk ordusu savaşıarak geri çekildi. Cephe komutanı İsmet Bey daha fazla çekilmeye gerek görmeyerek 10 Ocak gecesi Eskişehir'in batısında İnönü mevzilerinde savaşı kabul etti. Asker silah ve cephane bakımından üstün düşman taarruzu durduruldu. Yunan orduları Türk mevzilerini geçemediler. 11 Ocak 1921 'de çok kayıp vermiş ve çok hırpalanmış düşman Bursa yönünde geri çekildi. Fakat Türk ordusu da yeni kurulmakta olduğundan geri çekilen Yunan ordusunu izleyecek güçte değildi. Bu yüzden takip harekatı yapılamadı. Batı cephesinde kurulan düzenli ordu, ilk sınavını büyük bir başarı ile sonuçlandırdı. TBMM'nin düzenli orduları Yunanlıları ve Ethem'i yenerek büyük umut verdi.

Arnold Toynbee, 1922 yılında yayınladığı "The Western Question in Greece and Turkey(Türkiye’de ve Yunanistan’da Batılılaşma Sorunu)" adlı kitabında savaşı gazeteci olarak izlediğini ve Türk askerlerindeki başarı azminin Yunanlıları yenilgiye uğrattığını belirtir. Yunan sempatizanı olan yazar, Türk Milli Bağımsızlık Savaşı’nı gözlemlerken Türkiye ve Türkler hakkındaki olumsuz düşüncelerinde büyük ölçüde bir değişme görülür.

- Önemi ve Sonuçları

1. TBMM’nin kurduğu düzenli ordunun batı cephesindeki ilk askeri başarısıdır.
2. Çerkez Ethem olayı tamamen bastırılmıştır.
3. Kuva-yı Milliye’nin yerini tamamen düzenli ordu almış ve Düzenli orduya katılımlar artmıştır.
4. TBMM’nin gücü ve otoritesi artmıştır.
5. Albay İsmet Bey bu başarısından sonra Generalliğe yükseltildi.
6. İtilaf devletleri Sevr’i yeniden gözden geçirmek üzere Londra Konferansı’nı düzenlediler.
7. TBMM Londra Konferansına çağrılmakla hukuken tanınmış oldu.
8. Afganistan ile 1 Mart 1921’de bir dostluk antlaşması imzalandı. Afganistan TBMM’nin varlığını tanıyan İlk islam devleti oldu.
9. 16 Mart 1921’de Rusya ile Moskova Antlaşması imzalandı.
10. 20 Ocak 1921 günü kabul edilen Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ile yeni Türk devletinin ilk anayasası yürürlüğe girdi.
11. 12 Mart 1921’de İstiklal Marşı kabul edildi.

Şekil 1. Mustafa Kemal Paşa ve İsmet İnönü

Londra Konferansı (23 Şubat – 12 Mart 1921)

Ankara Hükümeti'nin Ermenilere ve Yunanlılara karşı elde ettiği askeri başarılar, diplomatik kazanımları da beraberinde getirdi. Bir taraftan doğuda imzalanan Gümrü Antlaşması ile Ermenilerle olan sınır sorunu çözülürken, diğer taraftan Moskova'da Sovyetlerle yürütülen görüşmelerde bir antlaşmanın imzalanması ihtimalinin artması, İtilaf Devletlerini telaşlandırdı. Bütün bu gelişmeler, Sevr Antlaşması'nın uygulanması konusunda ümitsizliğe neden oldu. Bunu gören İtilaf Devletleri, Sevr maddeleri üzerinde Türklerin lehine bazı değişiklikler yapmak konusunda görüş birliğine vardı. 21 Ocak'ta yapılan ve Sevr

Antlaşması metni üzerinde yapılabilecek değişiklikleri tartışan İtilaf Devletleri 25 Ocak'ta yeniden toplanarak, 21 Şubat'ta Londra'da toplanacak konferansa İstanbul Hükümeti ile birlikte Ankara Hükümeti'ni de davet etmeyi kararlaştırdılar. Konferansın görünüşteki temel amacı, Yunanistan ile Türkiye arasında yapılacak görüşmelerde Anadolu sorununu görüşmektir. İtilaf Devletlerini asıl amaçlarından biri Sevr Antlaşmasının maddeleri üzerinde göstermelik bazı değişiklikler yapmak suretiyle bu antlaşmanın bir an önce yürürlüğe girmesini sağlamaktır. Bir diğer hedefi de Anadolu'da zor durumda olan Yunan ordusuna zaman kazandırmaktır.

Ankara Hükümeti'nin Londra Konferansı'na davet edilmesi, İstanbul Hükümeti aracılığıyla gerçekleşince, bu durum Mustafa Kemal Paşa tarafından tepkiyle karşılandı. Sadrazam Tevfik Paşa ile yapılan görüşmelerden sonra konferansa katılma kararı alındı. Hariciye Vekili Bekir Sami Bey başkanlığında bir heyet kurularak bu heyetin gecikmemek için yola çıkması, ancak özel davet alındıktan sonra konferansa katılması kararlaştırıldı. Nitekim beklenen davet heyet yolda iken gerçekleşti ve bu sorun çözülmüş oldu. TBMM'nin konferansa çağrılmasında İtalya ve Fransa etkili olmuştur. İtilaf devletlerinin amacı iki hükümeti karşı karşıya getirerek Sevr'i kabul ettirmektir. TBMM bu konferanstan sonuç alamayacağını bildiği halde aşağıdaki sebeplerden olayı katılmıştır:

1. İtilaf Devletleri'nin TBMM'yi resmen tanımasını sağlamak,
2. Barış yanlısı olduğunu kanıtlamak,
3. Türk halkının gerçek temsilcisi olduğunu göstermek,
4. Haklı davasını ve Misak-ı Milli'yi dünya kamuoyuna duyurmak.

Konferansta İstanbul hükümeti temsilcisi Tevfik Paşa'nın söz hakkını Ankara Hükümeti temsilcisi Bekir Sami Bey'e bırakması İtilaf devletlerinin planını bozmuştur Bekir Sami Bey kabul ettirilmeye çalışan Sevr benzeri taslağı reddetmiş böylece konferans sonuç alınamadan dağılmıştır. Ancak TBMM katılma amaçlarının hepsinde başarılı olmuştur.

Uyarı: Konferansta Tevfik Paşa söz hakkını TBMM üyelerine bırakmakla Türk halkının gerçek temsilcisinin TBMM olduğunu kabul etmiştir.

Önemi:

1. TBMM'nin varlığı İtilaf devletleri tarafından ilk defa hukuken tanındı.
2. Misak-ı Milli tüm dünyaya duyuruldu.
3. İtilaf Devletleri arasında fikir ayrılıkları daha da derinleşti.
4. Bekir Sami Bey konferans sürerken İngiltere, Fransa ve İtalyan temsilcileriyle ayrı ayrı görüşerek ikili antlaşmalar imzaladı. Fakat bunu TBMM'nin onayını almadan yaptığı için eleştirilere uğradı. Antlaşmalar meclis tarafından onaylanmadı.

Şekil 2. Milli şairimiz Mehmet Akif Ersoy

Türk – Afgan Dostluk Antlaşması (1 Mart 1921)

Türk diplomasi heyeti Sovyetler ile Moskova'da barış görüşmeleri yaparken Afganistan'ın girişimiyle bir dostluk antlaşması yapıldı. Bu antlaşma ile Afganistan TBMM hükümetini tanıyordu.

Moskova Antlaşması (16 Mart 1921)

- Sovyet Rusya TBMM'ni ve Misak-ı Milli'yi tanıdı.
- Batum Rusya'ya bırakıldı. Böylece bugünkü doğu sınırımız büyük ölçüde çizilmiş oldu.

- Osmanlı ile Çarlık Rusya'sı arasında yapılan bütün anlaşmalar geçersiz sayıldı.
- Sovyet Rusya kapitülasyonların kaldırılmasını kabul etti.
- İki taraftan birinin tanınmadığı uluslar arası bir antlaşmayı diğeri de tanımama kararı aldı.
- Sovyet Rusya TBMM'ye mali ve askeri yardım da bulunma kararı aldı.

Önemi:

1. Sovyet Rusya TBMM'nin varlığını resmen tanıyan ilk Avrupalı büyük devlettir.
2. Misak-ı Milli ilk defa bir Avrupa Devleti tarafından tanındı.
3. Doğu sınırimız güvenlik altına alınmış oldu.
4. Batum'un Gürcistan'a verilmesiyle Misak-ı Milli'den ilk taviz verilmiş oldu.

II. İnönü Savaşı (23 Mart – 1 Nisan 1921)

II. İnönü Savaşı Milli Mücadele'nin kritik ve en önemli zaferlerinden biridir. Londra Konferansı'ndan sonuç alamayan İtilaf devletleri Sevr'i TBMM'ye kabul ettirebilmek amacıyla Yunan ordusunu yeniden taarruza geçirdiler. 23 Mart 1921'de ilerlemeye başlayan Yunan ordusu yapılan plan gereği İnönü mevzilerinde karşılandı. İsmet Bey komutasındaki Türk ordusu, Bursa ile Eskişehir arasında kalan İnönü'de Yunanlıları ikinci kez yenmeyi başardı. , Yunan birlikleri köyleri, kasabaları ve camileri ateşe vererek geri çekildiler. Geri çekilen Yunanlıların peşinden giden ordularımız Aslıhanlar ve Dumlupınar'daki saldırılarından sonuç alamadı. Çünkü ordumuz yorgun ve henüz taarruz gücünden yoksundu.

Mustafa Kemal Paşa bu zafer üzerine, Batı cephesi Komutanı İsmet Paşa'yı kutladı ve kutlama telgrafında şu ifadeleri kullandı. "... Siz orada yalnız düşmanı değil, ulusun makus talihini de yendiniz..." Bu zafer askeri, siyasi ve psikolojik yönden Milli Mücadele'ye çok önemli katkılarda bulundu.

Önemi ve Sonuçları:

1. TBMM'ye olan güven arttı.
2. Fransa Zonguldak ve çevresindeki işgaline son verdi ve Ankara ile başladığı görüşmelere yeniden başladı.
3. İngiltere Yunanlılara olan güvenini kaybetti ve Ankara Hükümeti'ne karşı tutum değişikliğine giderek Malta'da bulunan Türk esirlerinden bir kısmını serbest bıraktı.
4. Batı cephesi kuzey ve güneydeki birlikleri birleştirilerek, komutanlığına İsmet Paşa getirilmiştir.
5. İtalyanlar Anadolu'yu terk etmeye başladılar.
6. Sovyetler Birliği askıya alınan yardımları göndermeye başladı.